

бути ефективним та результативним без взаємодії з іншими складовими краєзнавчої та історичної науки.

Таким чином, історико-краєзнавча робота дітей в закладах позашкільної освіти є інтегральним напрямом, який займається вивченням історії, населення, господарства, природи, культури, пам'яток та об'єктів у межах окресленої частини країни, міста, села, має свою специфічну систему педагогічних прийомів, форм та методів.

Список використаних джерел:

1. Верменич Я.В. Історична регіоналістика в Україні: теоретико-методологічні проблеми: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня д-ра істор. наук: спец. 07.00.01 «Історія України» / Я.В. Верменич. – К., 2005. – 31 с.
2. Голубко В. Історичне краєзнавство: навч. посібник: у 2 ч. / В. Голубко, С. Качараба, А. Середяк. – Л.: Вид. центр ЛНУ ім. Івана Франка, 2005. – Ч. I. – 130 с.
3. Жупанський Я. Про об'єкт і предмет вивчення національного краєзнавства / Я. Жупанський, В. Круль // Краєзнавство. – 1994. – № 1 – 2. – С. 3-6.
4. Заремба С.З. До питання про предмет історичного краєзнавства / С.З. Заремба // Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства. – К., 1980. – С. 41-45.
5. Ковальська-Павелко І.М. Історична регіоналістика, історичне краєзнавство та історична урбаністика: демаркація предметних полів / І.М. Ковальська-Павелко // Грані. – 2014. – № 6. – С. 161-167.
6. Ковальський М.П. Деякі проблеми теорії і методики історичного краєзнавства / М.П. Ковальський // Збірник рефератів доповідей обласної науково-практичної конференції з історії краєзнавства. – Дніпропетровськ, 1990. – С. 11-13.

Стойко К.А.

аспірант,

Тернопільський національний педагогічний університет

імені В. Гнатюка

Науковий керівник: Калашнікова С.А.

доктор педагогічних наук, професор,

директор Інституту вищої освіти

Національної Академії педагогічних наук України

ФЕНОМЕН АЛЬТРУЇЗМУ В СУЧАСНІЙ ОСВІТІ

Початкова освіта являється основою для входження людини в культурно-соціальний простір і самореалізації в ньому, важливою складовою розвитку, виховання, становлення особистості та громадянина. В умовах трансформації освітнього простору, соціокультурних процесів, що відбуваються в Україні, й водночас зростання певної байдужості, а також деякою мірою й егоїзму, перед сучасною педагогічною наукою визначена необхідність розвитку фахівця, спроможного до здійснення безкорисливої професійної діяльності на благо інших. Закон України «Про освіту», Державна національна програма «Освіта» (Україна ХХІ століття), «Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року» з метою реформування освітнього простору визначають пріоритетні напрями нової успішної системи освіти: «...метою освіти є всебічний розвиток людини як особистості та найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим

людям і суспільству...» [5]. Серед різноманіття завдань, багатьох наукових та практичних проблем педагогічної науки, вивчення категорії альтруїзму як важливого компонента гуманістично спрямованої особистості є одним із домінантних.

Осмилення та дослідження проблеми альтруїзму можна прослідкувати у різних наукових сферах діяльності. Так, у психологічній науці, альтруїзм розглядають як систему ціннісних орієнтацій особистості, при якій центральний мотив і критерій моральної оцінки – це інтереси іншої людини або соціальної спільності. Опираючись на соціобіологічні дослідження, альтруїстична поведінка виступає засобом існування та виживання всього виду. Філософська наука тлумачить альтруїзм як принцип поведінки, спрямований на безкорисливу допомогу іншим, готовність до самопожертви, як один із моральних категорій. У теології, усі світові релігії вважають турботу і жертвність найважливішими моральними чеснотами. Лауреат Нобелівської премії, економіст Геррі Беккер зазначає, що без альтруїзму неможливо здійснити ґрунтовний аналіз поведінки суб'єкта ринкових відносин. Як бачимо, проблема дослідження феномену альтруїзм набула широкого аналізу та осмилення у різних сферах. Зміни, що відбуваються у суспільстві, цілком закономірно спроектували дослідження категорії альтруїзм у педагогіку. На межі ХІХ – ХХ століття були зроблені спроби пояснення цієї моральної якості через призму категоріального апарату педагогічної науки, що трактує альтруїзм як систему ціннісних орієнтацій, спрямованих на задоволення потреб та прагнень іншої людини, готовність жертвувати власними інтересами задля блага іншого, не пов'язана з власними егоїстичними інтересами (Н. Айзенберг, С. Майерс, Р. Немов та інші). Виховання альтруїстичних якостей, що ґрунтуються на національних традиціях та демократичних засадах стало предметом дослідження українських педагогів-гуманістів та філософів минулого – Г. Ващенко, І. Огієнка, С. Русової, Г. Сковороди, Т. Шевченка, К. Ушинського, Я. Чепіги, П. Юркевича та інших. Питання виховання альтруїстичної особистості цікавить також і педагогів сучасності – Т. Алексеєнко, Л. Бабенко, І. Багмет, І. Беха, О. Вишневського, О. Єрмакова, І. Мангутову, Ж. Омельченко, О. Пархоменко, О. Столяренко, О. Сухомлинську та інших. Террі Хейк, один із сучасних провідних фахівців в галузі освіти у США, у своїй статті «Що потрібно для інновацій в освіті?» вказує на альтруїзм як складову та один із факторів творення інновацій: «... щоб зробити щось від початку до кінця самотужки, потрібно бути генієм або, щонайменше, надзвичайно кмітливим. Хочеш іти швидко – йди сам; хочеш іти далеко – йди з кимось. Коли ви служите високій меті та не даєте егоїзму втручатися у ваші справи, то шанси створити справжню інновацію зростають». Дослідники Одеського національного університету імені І. Мечникова (І. Багмет, Б. Цуканов та ін.) займаються вивченням гендерного аспекту аналізу альтруїзму. В ході дослідження було з'ясовано, що альтруїстів у 16 разів менше, ніж егоїстів і жінок серед них у 3 рази більше, ніж чоловіків [1, с. 4].

Проте, слід зазначити, що ставлення до альтруїзму має дуалістичний характер. Є вчені, котрі вважають, альтруїзм негативним фактором у становленні особистості або взагалі розглядають його як прихований егоїзм (Ф. Ніцше, А. Рейд, М. Штірнер). Айн Ренд – відома американська письменниця, філософ, творець «об'єктивізму», дотримується думки, що всі люди від природи егоїсти, і це є абсолютно нормальним явищем: «піднявши питання допомоги іншим людям на місце центральної та першочергової проблеми етики, альтруїзм знищив ідею будь-якої природної доброї волі людини» [4, с. 53].

Незважаючи на різноманітність та розбіжність думок, щодо місця альтруїзму у житті кожної людини, якщо говорити про пріоритетність цінностей сучасного суспільства, ми звертаємося до альтруїзму, як до рушійної сили розвитку

гуманістичного світу. Неможливо оминати ім'я великих педагогів, філософів – альтруїстів у своїй педагогічній діяльності, котрі зробили величезний внесок у становленні педагогічної науки України (Т. Шевченко, Г. Сковорода, І. Франко, К. Ушинський).

На нашу думку, перед сучасною школою, особливо перед її початковою ланкою, стоїть завдання виховати свідому особистість, здатну до емпатії та альтруїстичної поведінки. Лише ефективний вчитель, пріоритетами для якого є гуманістична та моральна поведінка, має змогу забезпечити розвиток цілісної особистості. Психолого-педагогічні дослідження (Г. Абрамова, Б. Айсмонтас, І. Бех, М. Боришевський, Л. Долинська, І. Матюша, В. Мухіна, Л. Обухова, Н. Талізінa, М. Фіцула, Л. Фрідман та інші) зосереджені на виявленні основних характеристик поведінки молодших школярів, проблемах самооцінки, самоконтролю, моральної поведінки, здатності до виконання певних моральних вчинків, акцентують свою увагу на тому, що «підростаюча особистість стає готовою до нормативного функціонування в соціумі. Вона орієнтується у ньому відповідно до того, яким чином – самостійно чи опосередковано – усвідомила потреби, що характеризують міжсуб'єктні відносини, що превалюють у школяра з оточуючими; умови, що сприяють їх задоволенню і діям, виконання яких не пов'язане зі страхом; відтерміновані цілі, для досягнення яких дитина може відмовитися від перспектив задоволення чи зростання власного статусу» [1, с. 102]. Альтруїзм як риса особистості формується з дитячого віку в ході відповідного виховання, за якого дітей навчають розуміти потреби й інтереси інших людей, допомагати їм, захищати слабших, долаючи власні егоїстичні нахили [3, с. 20]. На наше переконання, саме молодший шкільний вік є основоположним для подальшого успішного, цілісного процесу виховання.

Аналіз наукової літератури дає можливість стверджувати, що альтруїзм розглядається і як особлива моральна категорія, і як форма поведінки, і як сукупність емоцій, що спонукають до діяльності на благо інших. Без сумніву залишається місце протилежним дослідженням щодо рушійної сили альтруїзму чи егоїзму та їх визначальної ролі у житті особистості. Перед сучасним вчителем стоїть завдання оволодіти та сформуванню своєї системи цінностей, де альтруїзм із зовнішнього філософського тлумачення має трансформуватися у стійке внутрішнє переконання. Альтруїстична поведінка передбачає здатність поважати та робити добро для іншої людини, не зважаючи на її соціальний статус, особистісні характеристики, віру чи інші переконання. Від здатності вчителя проявляти любов до дітей, самовідданість та здійснювати педагогічний обов'язок залежить виховання та реалізація підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Багмет І. М. Індивідуальні та гендерні відмінності альтруїзму-егоїзму особистості: автореф. дис. канд. псих. наук: 19.00.01 / Інна Михайлівна Багмет. – Одеса, 2004. – 20 с.
2. Бех І. Д. Особистість у просторі духовного розвитку: навч. посіб. / І. Д. Бех. – К.: Академвидав, 2012. – 256 с. – (Серія «Альма-матер»).
3. Рибалка В.В. Словник із психології та педагогіки обдарованості і таланту особистості: термінологічний словник / Рибалка В.В. – Київ, Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2016. – 424 с.
4. Рэнд А. Добродетель эгоизма [Текст] / Айн Рэнд; с добавлением статей Н. Брандена; Пер. с англ. – 2-е изд. – М.: Альпина Паблицер, 2012. – 186 с.
5. Законодавство України [Електронний ресурс] // Верховна Рада України: [офіційний веб портал]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2145-19>. – Назва з екрану.
6. Heick Terry. What You Need to Be an Innovative Educator [Електронний ресурс] / Terry Heick // Edutopia [сайт]. – Режим доступу: <https://www.edutopia.org/blog/what-you-need-innovative-educator-terry-heick> – Назва з екрану.